

One planet is the limit!

Over noodzaak en mogelijkheden van quotering van de milieugebruiksruimte.

Inleiding

Deze bijeenkomst is georganiseerd door de Werkgroep Voetafdruk Nederland.

Het devies is One planet is the limit! We hebben er immers maar één.

En het onderwerp noodzaak en mogelijkheden van quotering van de mondiale milieugebruiksruimte.

Hoe zijn we van de voetafdruk tot quotering gekomen?

En waarom vinden we de ecologische voetafdruk zo belangrijk?

En waarom staat vandaag quotering centraal?

Voetstappen gaan van A naar B, meestal met een bepaald doel.

Van de eerste fossiele voetstappen (bij voorbeeld gevonden in New South Wales daterend uit de laatste ijstijd zo'n 20.000 jaar geleden) tot vandaag heeft de mensheid haast wel lichtjaren afgelegd. Daarbij is de invloed op het ecosysteem aarde steeds groter geworden. Altijd als de mensheid tegen de grenzen daarvan opliep vond men een uitweg. Toen er niet genoeg te eten was voor de jager-verzamelaars werden de landbouw en veeteelt uitgevonden. Toen de grenzen daarvan werden bereikt kwam de industriële revolutie.

Op vele momenten in deze ontwikkeling is het draagvlak van de aarde om de menselijke invloed te absorberen overschreden. Daardoor zijn diersoorten, met name grote grazers, dieren als de dodo en met de mens concurrerende roofdieren uitgestorven of gedecimeerd. Nu verdwijnen hele ecosystemen. De draagvlakoverschrijdingen lijken exponentieel toe te nemen.

We hebben een fase bereikt waarin een nieuwe revolutie nodig is. We kunnen er daarbij niet op vertrouwen dat nieuwe ontdekkingen in de wetenschap het in de toekomst wel op zullen lossen.

Tot een paar duizend jaar geleden gingen alle mensen te voet. Wij zijn dat niet meer gewend.

Met fiets, auto, trein of vliegtuig lijkt het steeds sneller te gaan. Waar dat toe geleid heeft weten we allemaal.

De afstanden die we tegenwoordig afleggen zijn niet meer te voet te overbruggen.

Waarom dan die ecologische voetstap en dan nog in het enkelvoud ook?

In dit jaar van Darwin praat iedereen over evolutie en is er vrijwel algemene consensus dat evolutie niet doelgericht lijkt. Het vermogen tot doelgerichtheid is een emergente eigenschap die al lang geleden in de levende natuur is ontstaan. De evolutie heeft zich in de richting van steeds grotere complexiteit en bewustheid ontwikkeld. De mens beschouwt zichzelf als de kroon op de schepping, de homo sapiens sapiens. De plichten die dat met zich meebrengt gaan gelijk op met de rechten die de mens aan deze status meent te moeten ontleen..

Wat we zien in de wereldwijde menselijke samenleving is een clash tussen het nog dominant aanwezige doelloze en het vermogen zich doelen te stellen.

De wereld wordt niet geregeerd door doelen en ideeën, maar nog in zeer hoge mate door toeval.

Daardoor is de maakbaarheid van de samenleving beperkter dan we in het recente verleden

hebben gedacht.

De maatschappij heeft een niveau van complexiteit bereikt waarin het voortbestaan van het ecosysteem aarde afhankelijk is geworden van het vermogen doelen te stellen en maatregelen te nemen om die doelen te bereiken. Op weg naar 9 miljard mensen kunnen we niet meer het toeval laten regeren, maar moeten we volledig de verantwoordelijkheid nemen voor onze invloed op het ecosysteem aarde.

Soms lijkt het of we de weg in die complexiteit nooit zullen kunnen vinden.

Maar net als in de wetenschap, waar de eenvoudigste verklaring van een probleem of vraag de voorkeur geniet, is ook hier een relatief eenvoudig principe voldoende. De uitwerking op deelgebieden is een ander verhaal.

De formulering uit het Brundtlandrapport is zo'n eenvoudig uitgangspunt:

"Duurzame ontwikkeling is de ontwikkeling die voorziet in de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen."

Wat zijn nu de gereedschappen die we in handen hebben om het gestelde doel van een duurzame samenleving te bereiken?

Dit is het moment dat de voetafdruk in beeld komt. De ecologische voetafdruk geeft een algemeen beeld, dat gebruikt kan worden als maat voor de belasting van het ecosysteem.

Vervolgens kunnen maatregelen om die belasting te beperken met behulp van de voetafdruk op hun effectiviteit worden getoetst. Quotering is één van die maatregelen. Andere zijn bevolkingsbeperking en technologische maatregelen.

Deze bijeenkomst heeft als centrale thema quotering.

De sprekers zijn achtereenvolgens

Prof. Hans Lyklema, die zal spreken over een natuurwetenschappelijk kader voor de economie en de wenselijkheid van quotering,

Dr. Marc Davidson: Over de effectiviteit, efficiëntie en rechtvaardigheid van quotering, met name uitgewerkt voor CO₂ en klimaat.

En tenslotte:

Bert Vink: Over een concreet quoteringsvoorstel op basis van de ecologische voetafdruk: balansgeld.

Onze gastheer en gespreksleider is Dr. Marius de Geus.

Ik geef hem nu graag het woord.

Samenvatting en afsluiting.

Vandaag hebben we een inspirerende bijeenkomst gehad. Ik zal proberen de belangrijkste lijnen kort samen te vatten.

In de eerste lezing (Prof. Hans Lyklema) kwam entropie als een objectieve maatstaf voor milieubeslag aan de orde. Entropie, de maat voor chaos<->orde, wordt vergroot door veel menselijk handelen. Verbruik van fossiele brandstoffen vergroot de entropie onomkeerbaar. Bijna alle processen hebben dit gevolg. Maar entropie is voor veel mensen een moeilijk begrip. De ecologische voetafdruk kan in de dagelijkse praktijk als begrijpelijk instrument worden gebruikt omdat die in hoge mate vergelijkbaar is. Een helder wetenschappelijk verhaal, dat deed wensen dat de maatschappij hiermee uit de voeten kon.

In de tweede lezing (Dr Marc Davidson) kwamen maatschappelijke complicaties aan de orde. Draagvlak, mag de overheid ingrijpen in de persoonlijke levenssfeer ten behoeve van milieubescherming? Maakt het verschil of je uitgaat van verhandelbare rechten of van het prijsmechanisme om een bepaald doel te bereiken? In het eerste geval wordt het doel planmatig bereikt, in het tweede geval is er een periode van zoeken hoe hoog de prijs moet zijn. Bovendien is er dan de onrechtvaardige verdeling tussen arm en rijk. Die wordt grotendeels opgevangen door quoting. Buiten de westerse welvaartsmaatschappij is het ook de vraag hoe quoting kan werken. Het was duidelijk dat in het maatschappelijk speelveld de zaak niet zo eenduidig is als in de wetenschap.

Met de derde lezing (Bert Vink) kregen we weer vaste grond onder de voeten. De Rechten van de Mens (en de natuur), eerlijk delen kunnen binnen onze maatschappij de basis zijn voor een oplossing. De Terra is een praktisch instrument dat tot een eerlijke(r) verdeling en harde grenzen (plafonds) kan leiden. Invoering werkt in hoge mate rechtvaardig en heeft vele bijkomende voordelen. Het kan als proef en ter gewenning op kleine schaal worden ingevoerd. Het werkt educatief, mensen moeten kiezen tussen een jacuzzi of terrasverwarming enerzijds, en vegetarisch eten of fietsen om binnen hun terrabudget te blijven.

Op verschillende momenten kwam nog aan de orde dat we niet uitsluitend kunnen vertrouwen op technologische oplossingen. Ook (over)bevolking is een onderwerp dat we niet kunnen laten liggen. In één ontmoeting hebben we dit alles niet kunnen uitwerken. Aan technologische oplossingen wordt overal gewerkt. Biodiversiteit raakt steeds meer verankerd in wet- en regelgeving, hoe weinig effect die ook scoren. Ook het derde onderwerp, waarop nog steeds een taboe rust, bevolking(sgroei), begint misschien meer voor het voetlicht te komen. U bent bij deze van harte uitgenodigd om ook in de toekomst deel te nemen en bij te dragen aan het verder zoeken naar oplossingen van de grote problemen waar de mensheid voor staat.

Dan wil ik nu de sprekers bedanken voor hun stimulerende en bevlogen bijdrage aan deze dag. En natuurlijk ook Marius de Geus. We hebben voor hen een toepasselijk presentje, met een heel bescheiden voetafdruk.

Drs A.C.M. Arends
Bremerwei 16
9248 SH Siegerswoude
a.arends@xs4all.nl